

proučevanje vseh oblik diplomatske strukture dokumentov in načina poslovanja različnih uradov dubrovniške komune.

Ker je dubrovniško arhivsko gradivo izredno bogato in pomembno tako za proučevanje dubrovniške preteklosti kot tudi širšega dubrovniškega zaledja in jadranskega prostora, lahko samo pozdravimo napore J. Lučića, da arhivsko gradivo približa najširšemu krogu uporabnikov raziskovalcev. Morda bi želeli, da bi bili regesti nekoliko obsežnejši in vsebinsko bogatejši. Dodani so pregledni indeksi osebnih imen, geografskih imen in pojmov. Žal pa pogrešamo pojasnilo k nekaterim manj znanim latinskim pojmom, saj je znano, da je J. Lučić eden naših najboljših latinistov, strokovnjakov za srednjeveško dubrovniško latinščino.

Ignacij Voje

Fernand Braudel, Strukture vsakdanjega življenja : mogoče in nemogoče (Materialna civilizacija, ekonomija in kapitalizem, XV.—XVIII. stoletje). I. in II. del. Ljubljana : ŠKUC, FF, 1988. 358 + 414 strani. (Studia Humanitatis).

Na podlagi dolgoletnih raziskav materialne civilizacije in kapitalizma je nastal Braudelov »opus magnum« nove socialne in strukturne zgodovine, v katerem je, izhajajoč iz vsakdanjih življenjskih pogojev ljudi — njihovega biološkega razmnoževanja, načina prehrane, oblačenja, delovnih pogojev, bivanjskih razmer itd. — poskušal opazovati razvoj tržno gospodarskih struktur med 15. in 18. stoletjem, ki vodi v časovno »raznočasen«, nikakor linearen proces za uveljavitev in hegemonijo kapitalističnega svetovnega gospodarstva. Osrednja tema tega ogromnega avtorjevega projekta je napredno, osvobajanje sveta od naravnih prisil, ki so obvladovale vsakdanje življenje ljudi od poznega srednjega veka do 18. stoletja. Opozarja na osvoboditev, ki je bila možna s tehničnim, znanstvenim in duhovnim razvojem, ki se je pričel v specifičnem evropskem zgodovinskem kontekstu. Delo zajema celoten svet od 15. do 18. stoletja. Pred nami je prevod prve knjige, ostali dve (Igre menjave; Čas sveta) pa bosta izšli v prihodnosti.

Slovenski zgodovinarji prav gotovo lahko z navdušenjem pozdravimo prevod prve knjige, saj gre za temeljno delo modernega zgodovinopisja o kapitalizmu in novoveški družbi od 15. do 18. stoletja, gre za zgledno študijo, v kateri prijem »nove zgodovine« pokaže vso produktivnost. Delo je napisano izredno kompleksno. Krasi ga svež, eleganten in zelo eruditen stil pisanja. Hkrati je opremljeno s številnimi zemljevidi, ilustracijami in grafikoni.

Fernand Braudel (1902—1985) je prav gotovo eden največjih zgodovinarjev XX. stoletja. Je znamenit predstavnik francoske šole zgodovinopisja in njenega svetovno znanega glasila *Annales*. Krog Annalov ima bogato tradicijo in si že nekaj desetletij prizadeva, da bi meje zgodovinopisja razširil na področje drugih družbenih ved. Njegov cilj je zgodovina kot integralna humanistična znanost. Pri tem prizadevanju je prav gotovo eno osrednjih vlog igral tudi Braudel. Po letu 1945 v krogu Annalov vedno bolj sili v ospredje »kvantificirajoča konjunkturna zgodovina«, ki pa se nikakor ne izogiba starejši smeri, značilni za obdobje pred letom 1945, ko je prevladovala »kvalificirajoča strukturna zgodovina«. Znotraj zgodovine kroga Annalov je vsekakor pomembna tudi ustanovitev »Maison des Sciences de l'Homme« leta 1963 kot koordinacijskega centra za raziskave v družbenih in kulturnih znanostih pod vodstvom Fernanda Braudela. V »Maison« (hiša) se krešejo vprašanja, kako spraviti vse vede, ki se ukvarjajo s človekom, v eno »hišo«. Hišo seveda uporabljamo v simbolnem pomenu. Gre za prizadevanja po čimbolj plodnem sodelovanju med temi vedami, za vprašanje učinkovite razširitve zgodovine na področje drugih družbenih ved. Gre za približevanje temi vedam in uporabljanje njihovih rezultatov. Braudel se je leta 1972 upokojil in posle »Sixième Section« in »Annales« je prevzela mlajša generacija (predvsem Emmanuel Le Roy Ladurie in Jacques Le Goff).¹

Pomembna značilnost Braudelovega pisanja zgodovine je, da v njej ne igrata glavne vloge velike osebnosti, temveč kompleksne strukture in procesi ter človekovo vsakdanje življenje v dolgotrajnih družbenih odnosih, v okviru katerih igra seveda tudi politika svojo vlogo. To orientacijo je pokazal že v svojem habilitacijskem delu o sredozemskem prostoru za časa Filipa II., v katerem ni glavna figura španski kralj, temveč morje. Kot zgodovinarja ga zanima konkretna resničnost — sami viri življenja v najkonkretnější, vsakodnevnih obliki človeške anonimnosti. Kot zgodovinar civilizacije usmerja svoje zanimanje na materialne in biološke osnove vsakdanjega življenja širokih množic, zanima ga prehrana, oblačenje, moda, stanovanjska kultura itd. bogatih in revnih. Politična zgodovina je tu zgolj zgodovina površja. Zgodovino gleda

¹ Podatki so povzeti po Neue Geschichtswissenschaft; Hrsg. von Georg G. Iggers; (DTV, München 1978), str. 68.

kot raznovrstnost časov, kultur, človeških pogledov. Vanjo vnaša velike obsege človeškega življenja.

V tridesetih letih je avtor tesno sodeloval s Claudom Lévi — Straussom. Njuni skupni dnevi na univerzi v Sao Paulu so zelo pomembni za razumevanje Braudelovih pogledov na zgodovino. »Oba sta odklanjala empirizem. Za Lévi — Straussa kot tudi, za Braudela niso bili vidni dogodki in odprti razpoložljivi viri rezultat določene namena, ampak prej fragmentaren rezultat vseh za osnovo postavljenih sistemov. To je dodaten vzrok, da Annales odklanjajo dogodkovno orientirano zgodovino.«² Fernand Braudel je tudi veliko ostreje kot njegov učitelj Lucien Febvre ali kot Marc Bloch razlikoval med različnimi zgodovinskimi časi; med skoraj stacionarnim geografskim časom »dolgega trajanja« družbenih institucij in »kratkim časom« dogodkov. Politično zgodovino je imel v večji meri kot Bloch ali Febvre za neinteresantno in irelevantno ter je odklanjal zvezo med dogodki in strukturo. »Politika ima lasten čas, ki je kratkotrajen. Politični dogodki so kot prah, iracionalni ...«³

Preteklost obvladujejo različni ritmi trajanja. Edino odločujoče v zgodovini so dolgi razvoji. Vaška družba se npr. zelo počasi spreminja, živi v trajnosti in se bolje izraža v folklori kot v zgodovini. Seveda so ta dolga obdobja podvržena tudi diahroniji, katere ritmi so posebni. Braudel je predlagal shemo treh osnovnih ritmov trajanja, sklicujoč se na stališče, da so se v preteklosti razlikovali različni nivoji trajanja: a) mikrozgodovina, ki obrača pozornost kratkim obdobjem, posameznikom, dogodkom; b) zgodovina z oscilacijami srednje amplitude, ki se pojavljajo vsakih nekaj desetletij (t. i. »situacijska« zgodovina) in c) globoka zgodovina dolgega, celo zelo dolgega obdobja, ki operira s stoletji.⁴

V knjigi nam skuša avtor predstaviti materialno življenje (materialno civilizacijo), ki se v svoji ogromni razsežnosti razprostira pod trgom. Zaradi pomanjkljivosti gradiva jo je pogosto zelo težko opazovati. Za raziskavo vsakdanjega življenja ostanejo namreč zgodovinarju na voljo zgolj drobtinice virov. Priпомnim še lahko, da skorajda vsi drobci dokumentov izvirajo od spomenikov, ki si jih je postavljala oblast. V virih najdemo spektakularni primeri vsekakor močnejše usedline kot vsakdanje življenje. Prav tako je zelo težavno opazovati razgibano družbeno hierarhijo, ki se vzdiguje nad površino trga in ki obrača v svoj prid menjavo ter maže uveljavljene ureditve, skratka posluje po specialnih, sebi lastnih zakonih.

Avtor je z zanesljivo govornico trajnosti in dialektiko sedanjost — preteklost, primerjane v kar se da velikem prostoru, razširil raziskovanje na ves svet. Razgaliti skuša sicer skromne prizore, ki predstavljajo znamenja vsakdanjega življenja, v vsej njihovi širini in raznolikosti. Gre za tipološko raziskovanje, s katerim želi spoznati meje mogočega v predindustrijskem svetu, pri tem »tehtanju sveta« (Pierre Chaunu) pa je ena izmed meja prav velikanski prostor materialnega življenja. V delu spaja avtor številne razprave o demografiji, prehrani, oblačenju, stanovanjih, tehniki, mestih. Razkriti skuša slabo razjasnjeno negibnost, v katero je bila dolgo časa ujeta stvarnost, ki je obdajala ljudi med 15. in 18. stoletjem. Materialno življenje, ki ga kitijo ustaljene navade, je vpeto v polje mirujoče zgodovine.

Med materialno civilizacijo in gospodarstvom seveda obstaja meja. Materialne civilizacije nikakor ne smemo prikazovati ločeno od gospodarske, saj se je dotika, jo moti in jo hkrati kot njeno nasprotje pojasnjuje. Ali ne drži dejstvo, da se na račun zaostajanja gospodarstva vedno razbohoti materialno življenje?

Vsakdanjost je sestavljena iz drobnih dejstev, ki se v času in prostoru komaj kaj zaznajo. S ponavljanjem pa ta posamična dejstva postajajo splošnost ali struktura, ki opredeljuje stalno obnavljajoče se načine bivanja in delovanja v okviru družbe kot celote. Materialno, stvarno vsakdanje življenje zapolnjujejo ljudje in stvari. Majhna dejstva — prah mikrozgodovine — pričajo za tisoče drugih, ki neopazno tavajo skozi čas in trajajo. Prehranjevalne rastline, opojne pijače, hiše, oblačila, delitev mesto / podeželje — vse to so dolgoročne nespremenljivke. Pomembna je tudi ločnica med bogatašem in revežem, saj se tudi v tem pogledu razlikuje kruh, hiša, obleka itd. bogatih in revnih. Z medsebojno primerjavo bogatih in revnih skuša avtor potegniti ločnico med odvečnim in vsakdanjim.

Na koncu lahko zapišem, da tudi Braudel sodi med tiste zgodovinarje, ki si prizadevajo pisati totalno zgodovino. Pri tem je zastopal tudi mnenje, da je zgodovinar poklican, da postane antropolog, ekonomist, sociolog, demograf, psiholog, lingvist; zgodovina je zanj eno najmanj strukturiranih področij humanističnih ved, najbolj fleksibilna, najbolj odprta. Hkrati pa lahko poudarim, da delo ni pisano samo za zgodovinarje, temveč je namenjeno najširšemu krogu bralcev. Služi lahko tudi kot podlaga za številne kontroverzne razprave. Vsekakor gre za odlično knjigo, ki je vredna, da jo vzamete v roke.

Andrej Studen

² Ibidem ..., str. 90/91.

³ Ibidem ..., str. 72.

⁴ Shema je povzeta iz Zorž Dibi (Georges Duby) : Istorija mentaliteta (Treći program, Radio Beograd 1970), str. 314.